

M12
MMS 1963

IMPORTANȚA SUCCESIUNII APOSTOLICE LA ETERODOCȘI ¹⁾

I

Autoritatea ierarhiei noastre bisericești în timpul de azi, drepturile și împaternicirile ei ca ierarhie instituită de Dumnezeu, se întemeiază pe faptele istorice ale coborârii ei prin succesiune de la apostoli. Aceasta este învățătura Bisericii în timpul de față, aceasta a fost învățătura ei și în vechime. În perioada Bisericii „neîmpărțite”, cum se spune de regulă în literatura teologică a Apusului. De aceea nu e de mirare că comunitățile eterodoxe despărțite de Biserică, care nu doresc să se rupă de trecutul lor bisericesc (cum s-au rupt protestanții), păstrează această învățătură și (în foarte mult la succesiunea apostolică a ierarhiei lor, dacă pot să o dovedească. Chestiunea succesiunii apostolice se pune inevitabil și în toate încercările de reunire ale comunităților eterodoxe cu Biserica ortodoxă sau, cum iubesc să pună problema tot în Apus, în legătură cu aprecierea dreptului unuia sau altuia dintre „Bisericile” ce s-au autogerminat (Vechiul catolicism etc.) la recunoașterea calității de parte constitutivă a Bisericii Ecumenice cu privire la ierarhia anglicană, de pildă, există o întreagă literatură teologică, dar fiind faptul că și adversarii recunoașterii acestei ierarhii și apărătorii ei pornesc de la întrebarea despre succesiunea apostolică: cei dinții contestă această succesiune apostolică în amintita ierarhie, cei de al doilea o argumentează.

Se pune întrebarea cum consideră Biserica ortodoxă succesiunea apostolică a ierarhiei, păstrată la eterodoși? Are această împrejurare în ochii ei vreun interes, alară de cel istoric? Cu alte cuvinte influențează esențial existența succesiunii aprecierea ce o face Biserica noastră asupra comunității eterodoxe în chestiune, și în special asupra preției ei?

Există o părere care răspunde la întrebarea pusă cu un ceterogoradki. Biserica lui Hristos, spun aderenții acestei păreri, se știe pe sine înțeles visticnică pe pământ a harului minunat. («Cred într-una

1) Acest studiu a fost publicat prima dată de Mitropolitul Serghie (Simeonovskii), patriarhul de mai târziu, în „Jurnal Moscovei Patriarhii” Nr. 23-24 din 1935. Importanța temei și autoritatea autorului au contribuit la republicarea lui în „Jurnal Moscovei Patriarhii” Nr. 10 din 1961. Aceleași considerente ne-au îndemnat să-l traducem în românește.

slintă, sobornicească și apostolească Biserică*). Numai ea are ierarhia autentică apostolică, distribuitoare a tainelor mîntuitoare. Comunitățile eterodoxe despărțite de Biserică, oricum s-ar deosebi între ele: fie că ar avea ierarhia apostolică, fie că n-o au, fie că dorește să aibă preoție, fie că nu recunosc de loc preoția, - toate se confundă pentru Biserică în masa comună, de același gen, a celor lipsiți de har, creștini numai printr-o întrebuintare înexactă a cuvîntului.

E adevărat că în Biserică există trei ritualuri de primire a celor ce vin la sînul ei, din eterodoxie: pe unii ea îi primește, ca pe pășini, prin botez, pe alții prin ungere cu sl. mir, în șlrșit, pe alții prin pocăință, desigur clericii în cazul din urmă primindu-se în tagma lor. Dar aceste trei ritualuri nu presupun în nici un fel existența a trei categorii de eterodocși, ca să se poată spune că unora Biserică nu le recunoaște nici un fel de taină, altora le socotește botezul valid, iar celor de-al treilea nu numai botezul, ci și ungerea cu sl. mir și chiar preoția, și prin ritualul ei de primire corespunzător îi completează fiecărui ceea ce nu are. Aplicînd unei comunități eterodoxe un ritual de primire mai strict, iar alteia sau chiar aceleiași, dar în altă vreme, un ritual de primire mai condescendent, Biserică se călăuzește exclusiv de considerente practice, de considerentele economiei bisericești: de dorința și de datorita ei de a ajuta la mîntuirea unui eit mai mare număr de oameni. În lund ea ar trebui să boteze și să unșă cu sl. mir pe oricine vine la sînul ei și, după aceea, dacă e vrednic de primirea în cler să-l învrednicească de hirotonia ortodoxă. Dar menajînd sentimentele naturale ale oamenilor, obișnuți să se socotească pe ei botezați și chiar slujiții ai Bisericii, aceasta nu repetă asupra lor nici botezul, nici hirotonia, ci se mărginește numai, la al treilea ritual, prin care odată cu taina spovedaniei dă *implicit* (nedezvăluind-o aceasta prin nimic) celui primit și botezul și ungerea cu sl. mir și hirotonia.

Pogorămîntul manifestat cu o ocazie sau alta de Biserică, nu obligă prin aceasta Biserică să observe același ritual și în viitor. Cu schimbarea împrejurărilor se schimbă și ritualul de primire.

Justețea părerii expuse se dovedește, prin aderenții ei, nu numai prin fidelitatea ei față de dogmă, ci și prin extrema variabilitate a practicii bisericești în raport cu eterodocșii. De pildă, pe catolici, Biserică rusă la început i-a primit cu ritualul al treilea și în tagma în care erau, pe urmă a început să-i reboteze, apoi iarăși s-a întors la practica de mai înainte, care e în vigoare și azi. Biserică greacă, dimpetrivă, înainte i-a primit pe catolici la fel ca noi, iar din sec. XVIII a început să-i reboteze. Dar în același timp, Biserică greacă nu numai că nu mustră Biserică noastră pentru acest pogerămînt, dar și ea e gata să facă, după cazuri, cu considerare la diferitele împrejurări, excepție de la regula ei severă. Iar prin recunoașterea hirotoniilor anglicane, Biserică greacă va fi fost obligată să înnodă și poate acum a și înnodat (menționăm că studiul a fost scris în 1935-Red.) practica ei în raport cu catolicii. Aceoași lipsă de fixitate o dezvăluie și practica Bisericii vechi în raport cu diferitele comunități (de pildă cu donatiștii și alții). Ar fi zadarnic să căutăm vreun sistem în această varietate și să găsim niscăi temeuri dogmatice pentru această comportare a Bisericii. Nu există aici nici un sistem și nici un fel de temeuri dogmatice nu obligă Biserică să

întrebuințeze în loc de primul ritual pe al doilea sau pe al treilea. Biserica poate acționa în această problemă absolut liber, alegînd după aprecierea ei ceea ce în împrejurarea dată și în timpul dat e mai folositor din punctul ei de vedere.

Păreră expusă te fură prin caracterul ei dogmatic liniar și prin aceea că înlătură toate nelămuririle și neclaritățile în raport cu eterodocșii. E suficient eterodoxului să vină la via bisericăască și aducă el orice cu sine, Biserica îl răsplătește în rînd cu fiii ei eretici. Astfel, răposatul arhiepiscop Ilarion a răspuns profesorului anglican: «Incețai de a vă munci cu întrebarea: aveți sau nu preoție? Înțoarcetți-vă direct la Biserică. Ea vă va primi fără nici un fel de umiliri, fără rebotezări, fără rehirotoniri, și din plinătate ea vă va da și existență în sinul Bisericii Ecumenice a lui Iristos și preoție harică și tot».

La noi, însă, nu e principiul catolic, după care dogma determină istoria. Noi ortodocșii nu putem închide ochii la indicațiile ultimei. Văzînd dezacordul istoriei cu dogma, noi trebuie să ne întrebăm înainte de toate, oare înțelegem corect dogma bisericăască? Iar în cazul de față, indicațiile istoriei nu vin în favorul înțelgerii amintite. Practica Bisericii în raport cu eterodocșii e, într-adevăr, extrem de variată și de nestabilă. Importanța iconomică bisericăști în chestiunea primirii eterodocșilor a fost totdeauna foarte mare. Dar cu toate acestea, există o trăsătură clar vizibilă, pe care Biserica, în practica ei, niciodată nu o nescotește. Această trăsătură e absentă într-una sau alta din comunitățile eterodoxe a hirotoniei episcopale canonice, păstrată prin succesiune de la apostoli (destgur, în legătură și cu învățătura apostolică despre preoție). Oriet de categorice ar fi nterile iconomică bisericăști, pe membrii unei astfel de comunități Biserica niciodată nu-i va primi în sinul ei cu al treilea ritual (fără ungerea cu sl. mir) și cu altt mai vîrtos nu-i va introduce în clerul ei fără hirotonia ortodoxă. De pildă, pastorul luteran, presbiterul scoțian și cei asemenea, pot fi oameni cu totul vrednici de primirea în clerul ortodox și totuși niciodată nu vor fi recunoscuți ca preoți fără o hirotonie ortodoxă, nu vor primi în taina pocăinții (prin al treilea ritual) implicite și harul preoției.

Aceasta înseamnă că existența succesiunii apostolice desparte vizibil o anumită grupă de comunități eterodoxe de toată masa cealaltă. Numai pe cei ce păstrează succesiunea apostolică, Biserica îi primește fără hirotonie în clerul său. Recunoaște ea, deci, hirotoniile acelea ca harice?

Apărătorii părerii expuse explică lucrul altfel. Biserica, zic ei, prețuiește foarte mult moștenirea apostolică în general, și în cazul dat nu voiește să nescotească nici măcar formele externe, păstrate de la apostoli, deși aceste forme au devenit goale, au pierdut conținutul apostolic, haric.

Dar faptele practice bisericăști ne înfățișează învățătura bisericăască iarăși în altă lumină. De pildă, regula, existentă la noi, a primirii preoților catolici în treapta în care sînt, se întinde pînă acolo, că dacă un astfel de preot să admitem, din dorința de a se căsători, nu voiește să fie primit în treapta în care este, după primirea în sinul Bisericii ortodoxe (dacă s-a căsătorit), nu e socotit ca simplu mirean, ci ca un scos din treapta lui și de aceea nu mai poate avea

speranța să primească pe urmă hirotonia ortodoxă. E greu de admis că din respect pentru o formă goală Biserica a lipsit atât de irevocabil pe un om vrednic de speranța de a li preot ortodox, cu atât mai mult cu cât starea de căsătorie pentru un preot e permisă de canoanele ei. La obiecția că, în cazul dat Biserica pedepsește nestatornicia morală, neadmisibilă în cler, lepădarea de crucea pe care a luat-o asupra sa, răspundem: de ce Biserica lasă nepedepsit pe pastorul luteran, pe presbiterul scoțian și pe cei asemenea lor, când prin trecerea lor la ortodoxie, ei la fel nu voiesc să intre în clerul ortodox, dar pe urmă vor cere aceasta?

Biserica înțelege prin succesiunea apostolică, fără îndoială, nu o transmitere exterioară, mecanică, a actului însuși al hirotoniei, ci și credința unită cu acest act, adică păstrarea în comunitatea respectivă a învățăturii apostolice, despre harul preoției. Aceasta se armonizează, iarăși, anevoie cu părerea expusă. A primi o formă goală, fără har, și în același timp a crede în acord cu învățătura apostolică, adică a primi harul dumnezeiesc și a experia prin aceasta stările și gândurile corespunzătoare, aceasta ar fi o autoamăgire, sau, în graiul duhovnicesc, o stare magică. Așași însă nu o tolerează Biserica, dimpotrivă luptă împotriva ei cu toate mijloacele îngăduite. Dar aici Biserica pareă s-ar strădui în tot felul să lase pe om în vraja lui ea și când s-ar teme să elatine în om convingerea lui mincinoasă că prin hirotonia eterodoxă a primit un har real. Nepomenind măcar de necesitatea hirotoniei ortodoxe, Biserica inventează chiar un ritual de primire, ea să comunice prin taina spovedaniei celui primit, fără ea el să bage de seamă, *implicit* și harul preoției. De aceea e mai aproape de adevăr și de învățătura bisericăsească să presupunem că la eterodocșii aceia, la care s-a păstrat succesiunea apostolică, adică atât forma apostolică a hirotoniei cât și învățătura apostolică despre harul preoției, hirotoniile nu sînt, după cugetarea Bisericii, numai niște forme fără har și de aceea nu se repetă la introducerea acestor clerici în clerul ortodox.

E mai drept să înțelegem astfel învățătura bisericăsească, decît să născocim vreo transmitiune fictivă a tainelor în mod implicit, idee despre care nu se pot găsi urme nici în canoanele bisericăști, nici în învățătura Sf. Părinți, unde găsim mai degrabă date contrare ei.

Sîntem de acord că această teorie iscusită dar artificială simplifică foarte mult practica pastorală și misionară, împrăștiind toate șovăielile. De pildă omul s-a socotit pe sine ortodox a venit la împărtășanie dar după aceea descoperă că nu e botezat. Ce să facă? Răspuns: odată ce s-a împărtășit, înseamnă că are toată plenitudinea harului și nu mai are lipsa de botez. Sau: la întoarcerea din „Biserica înnoitoare” ce să se facă cu cepii unși cu mir acelu? Răspuns: la prima Liturghie să fie împărtășiti toți și sata luerul. Dar acești slătuitori, cum spune proverbul, vîrsînd apa din vînd, vîrsă și copilul odată cu apă. Dorînd să scutească pe oameni de agitația și tulburarea oșbitoare unite inevitabil cu săvîrșirea tainelor, de care au lipsă, slătuitorii aceștia decid arbitrar să nu se mai săvîrșească și lasă deschisă întrebarea nemăsurat mai importantă: loloșese oare tainele bisericăști aceluora care nu au intrat încă în Biserica pe calea rînduită? Nu este oare aceasta (Sf. împărtășanie, n. tr.)

mîncare pentru mort? În primul canon al sf. Timotei al Alexandriei se spune: oglășenicul împărtășit din greșală nu numai că nu trebuie scutit de botez ca unul ce ar fi primit deja totul și fără botez, ci dimpotrivă trebuie botezat (neășeptîndu-se sorocul oglășeniei).

Dar și în general canoanele sînt împotriva rezolvării simpliste: a unor cazuri atît de importante, cînd e în joc renașterea și sfințirea fie măcar a unui singur om. După can. 83 al Sinod. Cartag. în cazul de neșururanță dacă e botezat un copil, nu trebuie dus la împărtășanie, liniștindu-ne ușuratec cu gîndul că în sf. împărtășanie el primește totul. Canonul poruncește cu hotărîre «să fie botezat, fără nici o îndoială», din teama «de a nu lipsi (pe copiii) de curățirea prin acest lucru sfînt», nehotărînd să fie botezați (evident din frica de a repeta taina). Lucrul acesta s-a socotit atît de important că sinodul trulan (cc. VI, 84) a găsit necesar să repete can. Cartag. pentru practica universală. În acest chip, Biserica prin canoanele ei preferă să riște o repetare a tainei nerepetabile (apost. 47), decît să admită învățătura despre posibilitatea transmiterii acestei taine în mod implicit. Și s-ar putea spune, că ar fi fost momentul cel mai potrivit pentru a formula această învățătură.

Putem fi încredințați că atunci cînd s-ar îndoii de validitatea tainelor eterodocșilor, Biserica lui Hristos și-ar manifesta cu toată sinceritatea această îndoială, hotărînd direct să repete tainele necesare și n-ar căuta să-și ascundă îndoielile sale și cu atît mai mult convingerea despre invaliditatea tainelor, prin transmiterea lor implicită.

Eu socotesc (cum am arătat în studiul din nr. 2-4 al «Jurnalului» nostru, din 1931), că multe laturi din raporturile Bisericii cu eterodocșii ne-ar deveni mai înțelese, dacă n-am scăpa din vedere faptul că, eterodocșii sînt considerați de Biserică nu ca ceva de sine stătător și cu totul străin pentru ea, ca un fel de altă religie, că, eterodocșii în realitate sînt o categorie de căzuți sau penitenți sînt căzuții despărțiți de comuniunea în taine, iar unii și în rugăciune dar ei se află încă în Biserică și sub acțiunea ei. Desigur, eterodocșii sînt mai străini de Biserică decît cei căzuți, ei nu păcătuiesc numai, ei nu recunosc nici Biserica și luptă împotriva ei. Totuși raportul Bisericii cu ei rămîne același, ca și cu cei căzuți în general. E un raport de ostîndire necondiționată «urînd și cămașa mînjită de trupul lor» (Iuda 1, 23) dar prin aceasta nu doritor de rău și nu dușmănos, ci «mîntuitor prin frică». Biserica «predă satanei» și pe eterodocși, dar cu scopul unic «ca duhul lor să se mîntuiască» (I. Cor. 5, 5). Cu alte cuvinte, raportul Bisericii față de eterodocși este nu mai una din laturile activității judecării bisericești, înțeleasă în sensul larg de acțiune de îndreptare a celor căzuți. Natural că acest raport reflectă în sine trăsăturile generale ale activității judecătorești.

Pentru noi în cazul de față e important să observăm trăsătura generală, negativă, ce caracterizează judecata bisericească, anume că ea, avînd depline puteri, cînd vede un temeiu pentru a lua (pentru totdeauna, sau temporar) ceea ce s-a primit în taine, (o face), dar nu poate da, prin sentința ei, ceea ce se poate primi numai în taine: judecata nu poate recunoaște pe cel nebotezat ca botezat, pe mirean ca preot ș. a. m. d. Aceasta o și face anume în ra-

port cu eterodocșii: pe aceia, la care Biserica nu află botez canonic, nu-i primește fără botez, pe aceia la care nu află preoție canonică, ea nu-i introduce în cler fără hirotonie, și invers.

II

Dacă Biserica ortodoxă primește pe clericii eterodocși în treapta în care sînt, pentru că recunoaște ca validă preoția lor, cum se poate împăca cu această recunoaștere faptul istoric al schimbărilor în raporturile Bisericii cu comunități care au o astfel de preoție, de pildă cu catolicii?

Nu trebuie uitat, că și față de tainele proprii, săvîrșite în sinul ei, Biserica nu se raportează fără distincție. Există o întreagă serie de hirotonii ortodoxe, care au fost declarate invalide. De pildă, Maxim Cincul, a fost ortodox și el, și nu din cei de rînd, iar hirotonia a primit-o de la episcopi ortodocși și canonic instituiți. Totuși, „și ceea ce s-a făcut pentru el, și ceea ce s-a făcut de către el, totul e nul” (Sin. ec. II, 14). Aici se referă și toate acele canoane, prin care se declară nevalide hirotoniile ortodoxe, săvîrșite cu abateri esențiale de la canoane, de pildă fără voia mitropolitului regiunii (Sin. ec. I. 6), sau de un episcop în eparhie străină (apost. 14. 35) sau asupra unui cleric străin (sin. ec. I. 16, Sardica 15, Cartag. 91 și cele asemenea).

În același timp, practica stabilită prin astfel de canoane nu se arată, la rîndul ei, neschimbabilă. În istorie neconținut se repetă cazuri de excepții de la canoane. Aceasta pentru motivul că, canoanele Bisericii nu sînt definiții dogmatice despre adevăruri de credință, hotărînd pentru totdeauna într-o chestiune, și nu acționează automat. Ele sînt date înainte de toate pentru călăuzirea judecății bisericești și, în conștiință, fiecare caz la care se aplică cere o hotărîre deosebită a acestei judecăți. În special, vorbind despre invaliditatea hirotoniei, în cutare sau cutare condiții, canoanele vorbesc numai despre dreptul judecății bisericești de a declara aceste hirotonii ca nevalide. Aceasta înseamnă, că în cazul de necesitate, cu considerare la împrejurările situației date, sau simplu din considerente de economie bisericească, judecata poate opri paloșul său pedepsitor și lăsa hirotonia respectivă în vigoare. În istoria Bisericii sînt cunoscute cazuri fiind episcopii ortodocși, siliți de împrejurări extraordinare, sau de un abuz extraordinar, au făcut judecată și dreptate dincolo de hotarele regiunii lor, au depus pe unii episcopi și clerici, instituind pe alții. Totuși, în conștiința Bisericii asemenea intervenții au aflat justificare și au rămas în vigoare (de pildă actele sf. Ioan Gură de Aur ș. a.).

Dar făcînd asemenea excepții de la canoane, Biserica niciodată nu creează prin aceasta precedente pentru timpul viitor și nu dă nimănui dreptul să-și justifice călcarea canoanelor prin invocarea acestor precedente. Economia bisericească nu abrogă și nici nu slăbește măcar puterea canonului. Ea are în vedere numai cazul special dat cu natura lui nerepetată și își limitează la el intervenția ei. Pentru toate celelalte rămîne obligator canonul, judecata

bisericească putînd pedepsi pe vinovat după asprimea lui, dacă nu are motivul să aplice principiul economiei.

Aproximativ după această schemă sînt structurate și raporturile Bisericii cu comunitățile eterodoxe. Deosebirea esențială e numai aceea că puterea judecătii bisericești se întîmplă să aibă de a face cu transgresori singulari ai canoanelor bisericești, iar aici e vorba de grupe întregi de astfel de transgresori care sînt mai mult sau mai puțin organizați, grupe din care fiecare se distinge printr-o abatere deosebită. Judecata asupra reprezentantului singular al grupei atîrnă aici în mod inevitabil de judecata prealabilă asupra grupei.

Ca purtătoare unică pe pămînt a puterii de a lega și dezlega și ca vistică unică a harului mîntuitor, Biserica lui Hristos are puterea și dreptul de a declara nevalide toate hirotoniile extrabisericești. Dar călăuzindu-se de principiul economiei bisericești, ea nu face uz de acest drept totdeauna și pretutindeni. Hirotoniile comunităților eterodoxe în care s-a păstrat și învățătura apostolică despre hirotonie și forma apostolică, Biserica le lasă în vigoare, le recunoaște pe o cale oarecare valide, trăgînd din această recunoaștere și concluziile necesare: de pildă nu repetă nu numai botezul, dar nici ungerea cu sf. mir, săvîrșite de acest cler. Cu toate acestea, neaplicarea de către Biserica a acestui drept fundamental al ei, în raport cu o anumită grupă de comunități eterodoxe nu înseamnă și renunțarea Bisericii pentru totdeauna de la dreptul acesta. Cînd împrejurările vieții bisericești se schimbă și pogorămîntul anințit față de comunitatea respectivă încetează să mai contribuie la mîntuirea unui cît mai mare număr de oameni, ba mai mult, cînd să o împiedice direct, Biserica se întoarce la dreptul ei fundamental și suspendă dispensa, leagă iarăși ce a dezlegat. Prin aceasta se lămurește părăta lipsa de sistem și nestabilitatea raportului Bisericii cu comunitățile eterodoxe.

De pildă, ierarhia vechilor catolici și ierarhia belocrinîță își fac începutul de la o hirotonie unipersonală. Ierarhia belocrinîță e respinsă fără condiții de Biserica ortodoxă și toate actele ei sînt declarate nevalide, iar pe cei ce vin de acolo îi primim prin ungerea cu sf. mir. La fel Biserica noastră nu recunoaște ierarhia vechilor catolici. Cum se raportează față de ea Răsăritul grec pînă acum nu se cunoaște. Dar raportul cercurilor conducătoare bisericești față de vechii catolici (în măsură extremă, mai înainte) a fost de cea mai mare simpatie și la noi și în Răsărit. În speță, hirotonia unipersonală n-a fost considerată ca o piedică necondiționată pentru recunoașterea ierarhiei vechilor catolici. Spre justificare s-au provocat la faptul că hirotonia unipersonală e admisă de dreptul Bisericii apulene (un episcop cu coliturghisirea a doi abai împuterniciți spre aceasta). E verosimil că această abatere s-a impus pentru motivul că acolo treapta episcopală, subordonată autorității, peste măsură dezvoltată a papei, se deosebește prea puțin de cea preoțească. Oricum ar fi, dar dacă vechii catolici și-ar însuși real învățătura Bisericii vechi, nedespărțite, despre sine, însăși, și ar stăruii mai puțin în evidențierea scăderilor, în expuneri și în discuții despre amănunțele învățaturii și cultului, dacă conducătorii lor ar imita mai puțin pe protestanți, foarte posibil că ar fi primiți în comună cu recunoașterea ierarhiei lor.

Multe lucruri comune se află la originea anglicanismului și a „reînnoitorilor” de la noi. Precum aici, așa și acolo, începutul a fost pus prin ruperea de patriarhul lor și de ierarhia canonică unită sub el (întru cât se poate spune aceasta de ierarhia catolică). Precum aici, așa și acolo arhierii eparhiali cu pline puteri s-au rupt de prima hirotonie episcopală săvârșită. Precum aici așa și acolo cea dintâi hirotonie au săvârșit-o niște arhierii întâmplători, în parte vicari, în parte, retrași ale căror puteri erau limitate se pare, deși puterea Bisericească legală nu reușise în acea vreme să pună asupra lor o interdicție.

Ierarhia anglicană n-a primit de la Biserica ortodoxă o recunoaștere bisericească. Totuși, dacă lăudata „apropiere a Bisericii anglicane de ortodoxie” și-ar merge drumul ei normal, bisericească, dacă anglicanii ca comunitate ar fi chinuși într-adevăr de căutarea adevăratei Biserici și a preoției harice, dacă căutările lor nu ar fi încurcate, uneori de gândul de a dobândi înainte de toate recunoașterea ierarhiei lor (pe care la vremea sa a osândit-o atât de aspru papa de la Roma), pentru a rămânea în cazul acesta la tot ce le e propriu — dacă ar face așa, unirea anglicanilor cu Biserica ortodoxă ar putea să se înfăptuiască și problema ierarhiei ar putea fi rezolvată în sens pozitiv.

Dimpotrivă, reînnoitorii au fost condamnați de Biserica noastră după toată asprimea canoanelor, deși nu fără o gradăție. Declarând reînnoitorismul schismă, Prea Fericitul Patriarh în sinodul episcopilor prezenți, pe temeiul canoanelor bisericești în vigoare, (vezi mai sus), ar fi putut hotărî decăderea din treaptă, sau, la urma urmei, interdicția tuturor episcopilor și clericilor insubordonați, ceea ce ar fi însemnat primirea reînnoitorilor întorși la Biserica prin al doilea ritual (prin ungerea cu sf. mir). Dar Patriarhul în 1923 a aplicat acest drept numai în parte, adică numai în raport cu hirotoniile care în afară de faptul că s-au făcut cu de la sine putere aveau și alte defecte. Patriarhul n-a recunoscut ca arhierii pe episcopii căsătorii și hirotoniile săvârșite de ei precum nici hirotoniile în treapta preoției a celor căsătorii al doilea sau căsătorii cu văduve ș. a. m. d. Și numai la 2 aprilie a fost emisă interdicția asupra conducătorilor reînnoitorilor (ceea ce înseamnă că și asupra celor aflați în comuniune cu ei). Din ziua aceea noi socotim nevalide hirotoniile reînnoitorilor și celelalte taine, între care și ungerea cu sf. mir, chiar dacă s-ar întrebuița la săvârșirea ei sf. mir vechi, adică luat de la Biserica. Aceasta pentru că sf. mir nu este un lucru ce acționează de sine, prin care oricine ar unge, această ungere ar fi „taină”. După învățătura Bisericii, taina ungerii cu sf. mir o săvârșește în mod propriu episcopul și numai cu delegația lui presbiterul (se înțelege cel neinterzis). Ungerea săvârșită, de pildă, de un diacon sau mirean nu e taină.

Această atitudine neuniformă față de manifestări egale se explică prin considerente de utilitate bisericească, pastorală practică. Vechiul catolicism și anglicanismul s-au despărțit de Roma, fiind ca însăși reprezentanți a schismă. Despărțirea lor a fost în esență o ieșire din schismă, deși nu s-au încoronat pînă acum prin unirea cu Biserica. Ele trebuie dojenite nu pentru despărțire, ci mai degrabă pentru

că nu s-au despărțit atât vreme. Pe lângă aceasta, prin ieșirea lor, au slăbit fără îndoială, schisma romană și prin aceasta au întărit în parte poziția Bisericii ortodoxe. E natural ca și ele să privească la Biserica noastră ca la o aliată și să aibă față de ea interes și simpatie, dar și Biserica noastră să speră că atitudinea condescendentă față de ele va servi spre mîntuirea unui est mai mare număr de oameni. Dimpotrivă, ierarhia belocerinișă și rîfnitoare au apărut cu intenția directă de a întări schisma cu implacabila ei dușmănie față de Biserică, de a slăbi gravitația sufletelor credincioase spre adevărata preoție, prin surogatul confecționat de ea și prin aceasta de a strimtora ierarhia ortodoxă și de a se așeza ea în locul acesteia. Scopul acestor comunități nu e zidirea ci fărâmițarea corpului bisericesc. Iată de ce, aplicînd la primele două comunități ritualul iconomicii bisericești, în raport cu ultimile, Biserica nu vede temeiuri pentru a renunța la activia canoanelor, în cazul extrem pînă atunci pînă cînd poziția acestor două schisme asemănătoare între ele nu se va schimba spre bine.

Dar oare nu călcăm canonul 68 al sf. apostoli, rehirotonind pe clericii care vin la noi de la niște comunități schismatice? Canonul, se obiectează, hotărăște rehirotonirea numai după o hirotonie primită de la eretic, dar aici nu sînteretici, ci schismatici. Dar mai întii, trebuie să se știe că cuvîntul eretic în graiul canoanelor are două înțelesuri: unul larg (corespunzător literei cuvîntului eretic), însemnînd pe oricine se desparte de Biserică, și unul special însemnînd pe cel ce se desparte de Biserică în credință. În al doilea rînd, hirotoniile eretice se repetă tocmai pentru motivul că nu sînt validate («e cu neputință slujitorilor Bisericii... să fie hirotoniți de aceia»), adică nu dau nimic. Dar nevalidă poate fi declarată, după cum se vede din canoanele bisericești citate mai sus, orice hirotonie necanonică, cu atât mai mult cea schismatică. Însă deosebirea între urmările anulării unei hirotonii canonice și a unei necanonice sînt esențiale. Cel ce a primit o hirotonie canonică poate fi numai «depus din treaptă», adică se ia de la el ceva real, ce a avut. Pe lângă aceasta el se depune nu numai din treapta în care a fost, ci în general din orice treaptă a ierarhiei, așa că, de pildă episcopul depus din treapta arhieresească, nu poate să rămînă nici presbiter (Sin. ec. IV, 29). Iar cel depus din treaptă nu poate fi din nou hirotonit. Dimpotrivă, hirotonia necanonică se recunoaște nevalidă, ea și cînd n-a fost de loc, și acela care a primit-o poate rămînea în treapta lui de mai înainte, în care a fost în momentul acestei hirotonii, dacă, deșigur, nu e pedepsit pentru primirea unei hirotonii necanonice și cu depunerea din treapta sa de mai înainte, conform can. ap. 35. De pildă, după comentariul P. S. Episcop Loli Iurevski (vezi cap. VII, Alexandria și Egipt. 17 Mișcarea Colutiană), presbiterul din Alexandria, Colut, împreună cu alții a primit hirotonia episcopală necanonică de la Meletie (schisma meletiană sub episcopul Alexandru, predecesorul sf. Atanasie). După aceea, întruie hirotoniile meletiene au fost declarate nevalide, «Colut a murit presbiter» (Cuvîntările Sf. Atanasie), ceea ce nu s-ar fi putut întimpla dacă el ar fi fost «depus» din treapta de episcop. Iar rămînînd presbiter, el, fără îndoială, a păstrat, dacă nu moral, măcar formal, dreptul de a fi și candidat de episcop. Posibilitatea unei a doua

hirotonii (în realitate ea va fi prima) după aceasta, întrucât prima a fost recunoscută ca nevalidă, nu poate fi, astfel contestată.

Astfel, contrar părerii mai sus expuse, care negă în mod necondiționat hirotoniile eterodoxe, e mai corect a gândi că Biserica nu repetă hirotoniile eterodoxe (când vede în comunitatea respectivă succesiunea apostolică) nu numai pentru motivul că Bisericii îi sînt scumpe formele apostolice, ci pentru motivul că socotește aceste hirotonii valide. Totuși aceasta nu înseamnă că ar putea fi, în afară de Biserica, taine harice. Biserica recunoaște harul la eterodocși numai pentru motivul că îi socotește pe aceia «nu străini» de Biserica, «ἐκ τῆς ἐκκλησίας» (Vas. c. Mare, can. 1) și anume pînă atunci, pînă cînd rămîn astfel. Păstrînd cu ei «oarecare canon al comuniunii» (deși oficial e ruptă cu ei și comuniunea euharistică și cea a rugăciunii), Biserica le dă posibilitatea să se folosească în oarecare mod de fărâmiturile harului de la acea masă bogată, la care își hrănește copiii ei credincioși. Alt har, nebisericesc, nu există și de aceea Biserica, avînd puterea «să lege și să dezlege», poate să-și prelungească acest «oarecare canon al comuniunii» cu eterodocșii, cînd aceasta e potrivit cu scopurile ei (mîntuirea oamenilor), și să oprească această comuniune, să întrerupă așa zicînd, curentul harului și prin aceasta să întoarcă respectiva comunitate în starea ei neharică, în care în esență trebuie să fie toate comunitățile nebisericesti. Pe de altă parte, Bisericile ortodoxe locale, despărțite între ele prin spații și acționînd fiecare în mediul ei, pot săvîrși acest act de respingere a unei comunități eterodoxe (de pildă a catolicilor) nu în același timp, sau una să-l săvîrșească, iar celelalte să rămînă la raportul de mai înainte. De aici și neuniformitatea în practica interbisericască. Dar aceasta e numai o apariție vremelnică, trecătoare, tînd pînă atunci pînă cînd se înstăpînește practica uniformă ecumenică.

III

În opoziție cu negarea extremă a oricărei importante a succesiunii apostolice în eterodoxie, alții, și în primul rînd eterodocșii înșiși, exagerază pînă la extrem această importanță. Ei își reprezintă hirotonia apostolică, bazată pe succesiune, ca pe un oarecare lucru în sine, putînd să existe în afară și fără Biserica, chiar împotriva voinței ei. O asenienea prețuire exagerată a succesiunii apostolice îi e proprie înainte de toate Apusului catolic, corespunzător cu caracterul general al concepției sale religioase, în special cu înțelegerea catolică puțin duhovnicească a harului dumnezeiesc. Deosebirea fundamentală între ortodoxie și catolicism în acest punct al învățaturii s-a dezvăluit în mod cu totul determinat în cunoscutele dispute între palamiți și varlaamiți. Palamiții (ortodocșii) înțelegeau energia lui Dumnezeu asupra creației și în speță asupra omului) ca nemijlocită, așa zicînd ca o lucrare personală a lui Dumnezeu. De aceea ei numeau energia direct Dumnezeu. Varlaamiții (apusenii), dimpotrivă, pornind de la ideea inaccesibilității lui Dumnezeu vedeau în energie, un fenomen al lumii create și îi atribuiau o existență creată, separată de Dumnezeu. Aplicînd acest principiu de temelie la învățătura despre taine obținem: harul este energia

lui Dumnezeu. A spune: «harul se dă în taine», pentru ortodox înseamnă: «Dumnezeu acționează asupra omului în taină». De aici și greutatea extraordinară de a formula cu o ultimă precizie învățătura ortodoxă. E necesară și forma pentru taină, dar e cu neputință să fie legată lucrarea liberă, creatoare, a lui Dumnezeu de un anumit simbol sau de un lucru ca semn, și prin aceasta de a o lăsa, așa zicînd, la dispoziția săvîrșitorului simbolului. Forma pentru învățătura ortodoxă, nu este un vehicol al harului, ci mai degrabă un semn sau o mărturie că lucrarea lui Dumnezeu are loc. La fel săvîrșitorul tainei nu este un donator suveran al harului, ci un rugător pentru lucrarea lui Dumnezeu și un garant că Dumnezeu lucrează cu adevărat. Pe lîngă aceasta și rugăciunea și garanția preotului primesc puterea lor de la rugăciunea și garanția Bisericii, ispravnicia lui Hristos pe pămînt. Aceasta înseamnă că tainele sînt valide pînă cînd preotul e în legătură cu Biserica și ierurghisește pe garanția ei.

Dimpotrivă, la catolici, totul e clar și definit. Grația lui Dumnezeu este o putere, ieșită de la Dumnezeu, predată de El ierarhiei, prin umare avînd o existență separată de Dumnezeu. Ea poate fi ușor fixată în calitatea ei de putere impersonală, de o anumită formă (opus operatum) și pusă într-o directă dependență de voia săvîrșitorului.

Trebuie să recunoaștem că și noi, ortodocșii, ne încercăm adeseori într-o asemenea reprezentare coborîtă, obiectivă, despre har și taine. Aceasta provine și din influența catolicismului. Dar cauza principală stă în faptul că omului trupesc, omului «lumesc», îi este întotdeauna mai ușor să opereze cu înțelesuri corporale, «psihice», decît cu cele «duhovnicești». Dar în orice caz aceasta este o inconsecvență cu punctul de vedere pur ortodox.

Concluzia logică ce derivă din înțelesul apusean al harului este accentul exagerat ce se pune pe însăși persoana preotului în paguba importanței lui ca slujitor al Bisericii, accent deosebit de dezvoltat în catolicism. Primind hirotonia harică legiuită, preotul devine acolo personal un fel de izvor de sine stătător al grației, deși prin succesiune de la alții. Dacă la aceasta se adaugă învățătura despre indelebilitatea grației, se obține că preotul se poate despărți de autoritatea sa bisericască, poate fi oprit, poate lepăda creștinismul cu totul, poate deveni, de ex., oculist, sau ateu pe lașă, și totuși el rămîne preot, păstrează hirotonia apostolică și toate actele lui, ca ale unui preot, continuă să fie valide, chiar dacă el a săvîrșit și așa numita «missa neagră». La rîndul său, episcopul săvîrșind o hirotonie, lucrează cu puterea grației arhierestii prezentă în el ca persoană, dăruiește vorbind grosolan, grația sa, nu grația Bisericii și de aceea nu e prea important de se află în acord cu Biserica sa, sau a ieșit din ea. Iar hirotonia nu se primește de la Biserica, ci de la hirotonisitorii, care la rîndul lor au primit-o de la hirotonisitorii lor ș. a. m. d. pînă la apostoli. Dar atunci nu e cu totul egal, că sînt ortodocși, că aparțin Bisericii ecumenice sau oricărei alte comunități eterodoxe? Principal e numai să existe în mod neîndoelnic succesiunea apostolică în respectiva comunitate și hirotonia va fi validă. Iar cel sfințit va fi la rîndul său purtător de sine stătător al haru-

lui, de care se poate folosi după propria judecată, neținând seama nici de învățătura, nici de dorința acelor care i-au dat hirotonia.

Minciuna de temelie a acestei idei desfigurată despre har, despre preoție și în general despre viața spirituală se dezvăluie cu toată claritatea în special în consecințele extreme, absurde, la care ajung uneori în practică căutătorii prea liniari și din păcate, prea nescrupuloși ai hirotoniei descendente de la apostoli. Dacă harul preoției reprezintă prin sine ceva de natura lucrului (aproape marfă) inconstient și orb în existența lui, nu vedem cauza pentru care nu s-ar putea folosi de un astfel de lucru oricine care știe să o facă indiferent prin ce mijloace.

Ne amintim ceva asemănător și din istoria răscolului nostru starobread, de diferite chișibușuri, uneori cu totul copilărești (de ex. afundarea preotului în cristelniță, lără să-l dezbrace de odăjdii, ca "să nu i se ia hirotonia"), la care recurgeau pentru ca să-l atragă pe om la ei cu hirotonia apostolică, dar ei nu se molipseau de niconianism. Spre eînstea starobreadilor (vechi ritualiști), nici unul din ei nu s-a hotărât pentru sacrilegiu: să accepte fraudulos ortodoxia ca să obțină acolo hirotonia și după aceea să se întoarcă, cu preoția primită iarăși la ai săi. Mai departe de invitarea sau atragerea arhierelor și preoților ortodocși la unirea cu ei, nu au mers.

Nu așa s-a întâmplat în Apus. Acolo nu s-au limitat la atragerea arhierelor și preoților străini, ci s-au hotărât direct să pună mîna personal pe hirotonia apostolică într-o comunitate străină, chiar eretică, pentru a folosi apoi hirotonia obținută în grupa lor pretendentă la ortodoxie. De pildă Vilatt, care a făcut pe vremea sa atîta zgomot. Pentru hirotonia apostolică el s-a dus chiar în India, la iacobiiți de acolo, pentru ca după aceea să dea hirotonia cui dorea, nu numai dintre anglicani (în America), nu numai dintre vechii catolici (de pildă în Franța), ci pretutindeni și oricui voia să profite de serviciile lui arhieresti. Iar imitatorii lui Vilatt apar pînă în timpul de față. De pildă, în Germania, care se mîndrește în mod deosebit cu știința ei teologică și cu cultura creștină, există cîteva grupe religioase (nesocotind pe vechii catolici), care au pretenția la recunoașterea din partea ortodocșilor. Așa e "Frăția Evanghelică Catholică", care numără cîteva sute de mii de aderenți. În fruntea ei stă pastorul luteran Herzog, care a primit hirotonia arhierescă de la monofiziți. Pentru luterani el continuă să ste pastor, dar în Frăția "ortodoxă" îndeplinește obligațiile unui episcop ortodox. Episcopul Tihon (din grupa Carleviț) a primit pe aderenții Frăției în comuniunea rușăcelunii și chiar a sf. împărtășanii. Mai este "Comunitatea Bisericii Inalte", cu mai mult de o jumătate de milion de aderenți. Această comunitate e condusă de profesorul luteran de teologie Heiler, care a primit hirotonia arhierescă (tot de la monofiziți și de "sute" de pastori luterani, instituți (verosimil chiar de Heiler) ca preoți ortodocși. Toți aceștia, păstrînd obligațiile lor luterane, el de profesor, aceia de pastori, servesc în același timp, în calitate de ierarhie ortodoxă în comunitatea "ortodoxă".

Mai există în Germania așa zisa "diaspora germano-ortodoxă", sau "Spiridion", de la numele celui ce s-a numit pe sine "mitropolit" al acestei diaspora, o persoană cu totul reprezentativă pentru căutătorii de hirotonie apostolică. După mărturisirea lui proprie, are 33

de ani de la naștere, dar deja de 7 ani se află în treapta arhierască. E german, botezat și confirmat în catolicism. A urmat în mănăstirile din Belgia și Luxemburg un curs de teologie. La 19 ani a trecut de la catolicism la vechii catolici. S-a căsătorit. În curând s-a simțit dezamăgit și de vechii catolici și din anul 1926 s-a situat pe teren curat ortodox. Aceasta nu l-a împiedecat pe Spiridion în oct. 1927 să se apropie de un oarecare episcop armean căsătorit (după cât se pare, voiașor), Grigorie Cuzie, care după cinci zile l-a hirotonit (pe el care era tot căsătorit) în diacon, presbiter și la sfârșit episcop al «Bisericii armeano-ortodoxe» (fără indicarea unui scaun). Printr-un astfel de hirotonie, Spiridion s-a socotit pe sine în drept să se declare mitropolit al diasporei germano-ortodoxe, asociație care numără vreo 200 de membri cu 7 preoți, și acum cere să fie recunoscut cu numirea aceasta, purtând, desigur, cilion negru și o cruce «roșie» (nu și altfel). Cine este acest Cuzie, de la care a primit arhieria, după cât se pare nu știe nici Spiridion însuși. În ultima analiză, la început a spus că nu poate stabili exact proveniența hirotoniei lui Cuzie, pentru că acum toți cei ce s-au împărtășit de hirotonia lui (și se pare că însuși Cuzie) s-au reîntors la Roma. La început Spiridion l-a numit pe Cuzie episcop ortodox de orientare reînnoitoare, dar instituit nu de reînnoitori, ci de armeni uniți, anume în acea grupă armeană care pe la anii 70 ai secolului trecut, urmînd episcopului său Kipelian, s-a rupt de Roma. Intrucît rupîndu-se de Roma, acești armeni nu s-au alipit la monizii. Spiridion s-a grăbit să-i numească ortodocși. Acest «patriarh ortodox-armean» (cum îl intitulează Spiridion) Kipelian, cu episcopul său Kasanghian, l-ar fi hirotonit pe Grigorie Cuzie episcop reînnoitor. Menționăm: Kipelian s-a reîntors la Roma încă în anul 1879 și deci hirotonia lui Cuzie a trebuit să aibă loc mai înainte. Mai departe, Spiridion descoperă că cel de al doilea hirotonisitor al lui Cuzie, Kasanghian, s-a dovedit a fi nu episcop, ci horepiscop în treaptă de presbiter. Dar din ultimile scrisori ale lui Spiridion se stabilește că pe Cuzie nu l-a hirotonit Kipelian cu Kasanghian, ci episcopul anglican Gore, iar legătura lui Kasanghian cu hirotonia s-a mărsinit la faptul că grupa sa armeano-unită a recunoscut validă hirotonia lui Cuzie. O astfel de descoperire îi surde oarecum lui Spiridion: acum hirotoniile anglicane au fost recunoscute de unii patriarhi ortodocși răsăriteni, iar aceasta înseamnă că acum poate fi recunoscută mai ușor și hirotonia lui. În felul acesta, hirotonia anglicană recunoscută de grupa armeano-unită, despărțită de Roma, dă un episcop reînnoitor (mult timp înainte de apariția reînnoitorilor), iar acesta din urmă e competent să instituie un arhieru ortodox pentru diasporaua germano-ortodoxă.

Ciudățenia tuturor acestor căutări ale hirotoniei ortodoxe în atenansele dosnice e cu atât mai mare, cu cât în Europa occidentală au fost și sînt la îndemîna căutătorilor arhieriei ortodocși prezenți: greci, sîrbi, romîni și alții, nemai vorbind de I. P. S. Mitropolit Elefterie, reprezentantul Bisericii noastre în Europa occidentală. E probabil că voiașorii armeni și cei asemenea lor au fost mai înțeleghători, au tratat dăruierea hirotoniei cu mai puțină seriozitate și de aceea n-au pus condiții prea constrîngătoare.

Asemenea apariții monstruoase reprezintă, desigur, cazuri ex-

treme și fără îndoială sînt condamnate și de oamenii scrioși din Apus. Totuși terenul care le naște rămîne și el stă la baza năzuințelor cu totul sincere și înarmate cu tot aparatul științific după unitatea ecumenică (exemplu: anglicanii, vechii catolici ș. a.). Exagerînd importanța succesiunii apostolice, acești căutători ai unității presupun că comunitatea eterodoxă, deși s-a despărțit de Biserică a păstrat totuși preoția de succesiune apostolică, continuă să rămîna o Biserică locală ca o parte componentă a Bisericii ecumenice. E drept că admitînd erori în dogme sau abateri de la exigențele canonice fundamentale și alte asemenea, au lipsit această Biserică locală de comuniunea euharistică cu Bisericile locale ortodoxe. Dar chiar dacă e în afară de comuniune, ea, pînă nu se abate definitiv de la credința în Iristos, continuă să trăiască viața bisericească și săvîrșește tainele, mîntuiește poporul. Comuniunea euharistică cu ortodocșii pentru o astfel de Biserică locală este extrem de dorită și practic folositoare în scopul reciprocei întăririi în munca bisericească. Cu toate acestea, pentru că aceasta e numai o datorie morală (după porunca lui Iristos: «ca toți să fie una»), mai degrabă un ideal depărtat, cu totul seducător, decît e necesitate practic-vitală. Pierzînd comuniunea, comunitatea eterodoxă, nu încetează, chiar fără ea de a fi o Biserică locală, o parte a Bisericii ecumenice.

Pentru a se reacheza pe sine în comuniune, «Biserica» eterodoxă, trebuie să-și recunoască numai erorile dogmatice și canonice și să și le corecteze, ceea ce ea poate face și prin puterile proprii. Și chiar prin faptul corectării ea se face membru deplin îndreptățit al unității Bisericilor ortodoxe locale, unite între olaltă prin comuniune în Euharistie și în rugăciune. Nu e necesară pentru această reachezare nici primire rituală, nici o unire cu vreuna din Bisericile ortodoxe existente. Pe lângă aceasta, occidentalii, cunoscînd din experiență numai unirea cu Roma, urmată de înghițirea oricărei autocefalii și neatrînări locale, se tem și de invitațiile spre unirea cu Biserică ortodoxă din Răsărit, ca să nu întîlnească aceeași încercare de a-i supune Răsăritului cu pierderea neatrînării lor. Teania aceasta, desigur, răscește nu puțin gîndurile și așa calde- reci despre o unire bisericească. Și de fapt, dacă comuniunea cu Biserică ortodoxă în Euharistie reprezintă numai o înfrumusețare dorită a vieții bisericești și nu însăși viața, e rațional oare ca pentru o idee abstractă, chiar dacă e cu totul seducătoare și înălțătoare, dar practic puțin folositoare, să se riște realități atît de valoroase. De aceea în tratative se spun multe vorbe dulci, se cheltuiește multă erudiție, precum se manifestă și multe contradicții pentru lucrări secundare și multă încăpăținare în apărarea a ceea ce e propriu ficcării, dar nu se vede nimic din acea sete, care forțează «să se meargă la izvoarele mîntuitoare» (Isaia 51, 1, 12, 3), din acea luptă duhovnicească, prin care se pot «săvîrși cele mari» (Canonul cel mare).

IV

Reprezentarea Bisericii Ecumenice ca un conglomerat de părți eterogene, de Biserică locale, din care unele sînt ortodoxe, altele nu, are multe laturi seducătoare. Uncori ea e exprimată și de ortodocși,

chiar de reprezentanți ai ierarhiei ortodoxe. De pildă, mitropolitul Chievlui, Platon (Gorodețchi, † 1891), într-o călătorie prin eparhie, vizitând o biserică catolică, a declarat public într-o predică, (deci așa zicnd oficial), că «îngrăditurile noastre nu ajung pînă la cer». Această idee se întinde și devine modă pe perioadele năzuințelor spre unificare, cum a fost sub Pavel I cu Marele Măestru de Malta, în perioada Sf. Alianțe ș.a.m.d. Mi s-a arătat că chiar mitropolitul Moscovei, Filaret, a tălcut cererea din cetenia mare: «pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu Biserici», adică a celor ortodoxe și pentru unirea tuturor», adică a Bisericilor neortodoxe (Greșeala acestei tălcuii este evidentă: cuvîntul «tuturor» e pus aici la genul masculin sau neutru, iar eclezia – Biserica cere femininul). Probabil că expresiuni mult asemănătoare se pot auzi și la diferitele sedințe, congrese religioase etc. contemporane nouă. Dar această teorie cu totul seducătoare, atît de lătită și care vrea să-i împace pe toți, nu se poate numi bisericască. Biserica lui Hristos a înțeles totdeauna unitatea sa într-o unică Euharistie: «toți se împărtășesc dintr-o pîne și dintr-un pahar». Ierarhia poate fi prezentă și-și poate deriva neîndoielnic succesiunea ei de la apostoli, dar despărțită de comuniunea în Euharistie cu Biserica, ierarhia pierde și puterea de a lega și dezlega, care a rămas cu Biserica și cu atît mai mult puterea de a săvîrși Euharistia adevărată. De aceea mădulare vii ale Bisericii ecumenice a lui Hristos pot fi numai acele Biserici locale, care n-au pierdut participarea la această Euharistie ecumenică unică. Cercul acestor participanți se poate micșora în anumite timpuri pînă la ultimul minim, dar aceasta nu schimbă lucrurile și nu dă majorității căzute dreptul de a se socoti pe sine Biserică. Maximum ce se poate admite este: eterodocșii sînt pridvorul sau curtea Bisericii, unde au stat cei căzuți, scoși de la sf. împărtășanie și de la comuniunea în rugăciune, deși încă nu cu totul străini de Biserică. Calea spre restabilirea comuniunii pierdute și prin aceasta și spre mîntuirea veșnică e aceeași și pentru comunitățile căzute care e și pentru orice căzut. E necesar nu numai să-și recunoască greșelile proprii înaintea Bisericii, ci și să primească de la Biserică, singura posesoare a puterii de a lega și dezlega, dezlegarea (pentru participarea la Euharistie), ceea ce se și face prin ritualul de primire. Numai această dezlegare deschide celui despărțit accesul în Uniunea membrilor deplin îndreptățiti ai Bisericii.

Că aceasta este învățătura autentică a Bisericii despre sine însăși și că aceasta este învățătura Bisericii vechi «nedespărțite» atît de scumpă vechilor catolici și celor asemenea, o arată nu numai documentele scrise ale aceluia timp, ci și martorele vii, supraviețuitoare pînă azi, care sînt comunitățile nestorienilor și monofizitilor – armeni, copti, maroniți și ceilalți. Toate aceste comunități au ieșit din Biserica «nedespărțită», dar cînd au ieșit, fiecare din ele a crezut (și continuă să creadă pînă azi) că ea este Biserica ortodoxă a lui Hristos, iar celelalte toate (anume și ortodoxia noastră), sînt schisme sau erezii. Ele s-au considerat deci nu numai parte a Bisericii în rînd cu celelalte părți de sine stătătoare, fie și cea mai bună din toate. Biserica pentru ele a fost și este nu suma părților deosebite în valoare și despărțite ca viață, ci o comunitate mono-

lită, încheată printr-o unică Euharistic. În afară de această comunitate nu sînt decît aşchii ce nu au o importanţă de sine stătătoare.

În ce priveşte încercările mai sus descrise de a căpăta harul preoţiei, fără Biserică, adică în afară de ea, sau chiar şi de la ea, dar fără consimţămîntul ei, toate aceste încercări poartă în ele înseşi osîndă lor. Ele sînt pentru Biserică inacceptabile şi pentru cei ce se străduiesc în acest sens, fără valoare, nu le aduce străvechiul har al preoţiei.

În primul rînd, asemenea încercări au ca premisă o noţiune-grosolan-sensibilă, superstiţioasă despre însăşi taina preoţiei, ca despre un oarecare talisman fermecat, care are pe de o parte atîta putere că face minuni, pe de alta lipsit de putere ca orice lucru nefn-sufletit. El poate fi răpit pe surîz de la vrăjzitor şi după aceea te poţi lipsi de el ca de un talisman după poftă proprie. Dar o asemenea orbire duhovnicească înseamnă propriu zis o necredinţă lăuntrică, "o nesimţire de piatră" pentru viaţa spirituală harică şi în general o stare de suflet care împiedecă primirea harului autentic. Amintim că Simon magul n-a primit harul arhieriei tocmai pentru că a "cugetat" ceva profanator prin ceea ce s-a descoperit "răutatea inimii lui în faţa lui Dumnezeu" (Fapte 8, 28, 23). Desigur, există şi în Biserică preoţi cu astfel de stări sufletesti. Dar pînă cînd preotul e în Biserică şi lucrează în numele ei, insuficienţele lui sînt acoperite de plenitudinea Bisericii. Leşind însă din ea, ce aduce nou turmei sale?

În al doilea rînd, încercările descrise sînt însoţite în realitate şi de o călcare a canoanelor, aducînd după ele condamnarea, foarte adeseori a corupătorilor pentru ademenirea preoţilor şi arhierilor, cum a fost cu Ambrozie Belocriinişki (şi de aceea nu numai cei instituiţi şi cei ce instituie pentru mită se lipsese de har, ei şi complicitii lor mireni şi monahii se predau anatemei Sin. ec. IV, 2), şi aproape totdeauna a fraudatorilor, fraudă într-un sens sau altul fiind condamnată la fel cu cumpărarea şi lipsind la fel, pe cei ce uzează de ea, de har.

Un exemplu clasic de încercare de a se înşela unul pe altul cu transportarea harului din ortodoxie în schismă e "ritualul" inventat în sept. 1925 în Aşhabad de episcopul Andrei Uhtonschi şi de arhinandritul Climent luşit din Biserică. Din însărcinarea vechilor ritualişti (stareobreaşi), Climent a venit la episcopul Andrei să-l invite să treacă la ei. Episcopul Andrei a ştiut foarte bine că vechii ritualişti îl primesc pe el numai cu ritualul al doilea, adică cu lepădarea de niconianism şi cu ungerea cu sf. mir, şi cu toate acestea a consimţit. Dar lepădîndu-se de niconianism, el s-a folosit de un sofism, corecturile lui Nikon au servit ca impuls pentru reformele bisericeşti ale lui Petru I şi pe terenul celor din urmă a răsărit o nouă direcţie în viaţa bisericească, din care s-a născut reînnoitorismul. În consecinţă a se lepăda de niconianism, înseamnă a se lepăda de reînnoitori. S-a uns pe sine şi cu mir, dar s-a străduit să cugete că nu săvîrşeste taina ungerii cu sf. mir, ci o simplă ungere ca semn al bucuriei duhovniceşti pentru ceea ce se întîmplă. Climent, care avea în perspectivă, primirea hirotoniei întru arhieru de la episcopul Andrei, s-a grăbit să închidă ochii la toate aceste mici inexactităţi. Episcopul Andrei a devenit arhieru al vechilor ritualişti, iar Cli-

ment a căpătat hirotonia. Totuși pe vechii ritualiști asemenea lui pro quo nu i-a satisfăcut, ei n-au recunoscut nici pe Andrei ca al lor, nici pe Climent ca arhieru.

Dar la asemenea chitibușuri recurs în esență adeseori și vechii ritualiști înșiși. De pildă se străduiesc ca eel ce vine la ei din Biserică să facă astfel ca să reușească, așazicînd, să treacă prin ograda bisericăseă - să treacă prin ritualul primirii la vechii ritualiști - mai înainte de ce judecata bisericăseă rostește asupra lui interdicția sau scoaterea din treaptă. Ei uită că în alară de judecata exterioară, omenească, este încă judecata lui Dumnezeu, de care nu se poate ascunde cineva nicăiri și prin nimic. "De se vor ascunde în iad, și de acolo mînia mea îi va smulge" (Amos 7, 2). Dar și judecata exterioară bisericăseă poate ajunge pe transfus, oriunde ar fi fugit el, după canoane, clericul transfus rămîne cleric al eparhiei de mai înainte și supus jurisdicției arhierului său anterior, ca și arhierul transfus chiriarhului său. Unirea cu comunitatea schismatică nu înseamnă o ascundere de judecată, ci numai un temei în plus pentru scoaterea transfusului din treaptă sau, în ultima instanță, interdicția și declararea ca nevalid a tot ce a săvîrșit el de la ieșirea din Biserică.

Încă și mai suspect și la fel de fără nădejde pentru primirea a ceva autentic, este mijlocul de a se adresa cineva pentru preoție la vreo comunitate eterodoxă. De pildă, un arhimandrit, care nu e un om de rînd, a pierdut răbdarea de a aștepta o arhierie ortodoxă, și s-a hotărît să o obțină printr-o mișcare ocolită: s-a îndreptat spre reinnoitori, a primit acolo hirotonia și după scurtă vreme a venit la mine cu pocăință și cu cererea de a-l primi în Biserică. Sau mai bine: un tânăr ieromonah, foarte activ, care a fost răsplătit de arhierul său, între altele și pentru lupta cu reinnoitorii și grigorevscienii, deodată mi se arată ca episcop grigorevscian și-mi scrie o cerere pentru primirea în Biserică, făgăduind să aducă cu sine și toată eparhia sa. Judecata ce și-au lăcut-o amîndoi e ușor de înțeles: "E drept, că a trece la schismă e un păcat, judecata bisericăseă îl pedepsește cu epilitenie, dar eu mă voi pocăi de păcat, voi suporta epilitenia, dar totuși pînă la urmă voi rămînea cu arhieria". Desigur aceste două persoane nu pot fi primite în treapta lor, chiar dacă noi am primit hirotonia grigorevscienilor și (după 2 aprilie 1924) pe a reinnoitorilor. Cel mai mare pogorămînt ce s-ar putea face față de cei doi postulanti ar fi să nu fie lipsiți de preoție, pentru șiretlicul lor sacrileg, lăsînd pe unul arhimandrit și pe celălalt ieromonah.

Așa sînt și drumurile preainvășaților profesori germani pe la monofiziți după hirotonie. Cel ce e hirotonit recurge, evident, la o amăgire: ecește o măturisire monofizită, făgăduiește credință ierarhiei monofizite, dar în suflet știe foarte bine că el nu poate fi monofizit și nu va fi, că îndată va rupe orice raporturi de cult cu ierarhia monofizită, pentru că ierarhia îi este necesară lui și comunității lui. Iar dacă hirotonisitorii nu pot fi amăgiți cu privire la intențiile reale ale candidatului la hirotonie, ei participă la amăgirea comunității lor monofizite. Fără voie se introduce bătăiala că vîșilenta gărzilor spirituale ale monofizitismului în astfel de cazuri adoptă mijloace cu totul neduhovnicești. Iar dacă hirotonisitorii sînt minăși, fără nici o lăcomie, de o dorință sui generis a sacerii de

bine: să aprovizioneze cu arhieriei o comunitate rătăcitoare, care s-a rupt de luteranism sau catolicism, dar nu s-a alipit Bisericii. Biserica are dreptul să considere o astfel de hirotonie ca o acțiune întreprinsă spre paguba misiunii ortodoxe și să-i aplice unci astfel de hirotonii extrateritoriale toate rîșorile canoanelor (apost. 14; ec. I, 16; Sard. 15 ș. c.).

Ce privește pe mai sus pomenitul episcop Cuzic și pe creatura lui Spiridion, nici unul nici altul nu pot fi recunoscuți ca arhieriei chiar dacă n-ar fi căsătoriiți. Cuzic a primit hirotonia de la anglicani, a căror preoție nu e recunoscută de Biserica noastră rusă. Iar recunoașterea acestei hirotonii de către Kasanghian, armeanul unit, care s-a rupt de Roma, ea nu e obligatorie pentru nimeni. Trebuie însă să ne mire faptul că Spiridion om cu preșătire teologică, s-a lăsat hirotonit de un episcop vașabond, fără să știe măcar ce hirotonie are, iar după aceea s-a declarat pe sine episcop ortodox.

În felul acesta nu au dreptate nici aceia care contestă orice importanță succesiunii apostolice în eterodoxie, cumi fac zeloșii fără măsură ai dogmei ortodoxe, dar mai mult greșesc aceia care își reprezintă succesiunea ca pe o valoare în sine, care se poate nișnui și fără Biserica ortodoxă ecumenică. Marele avantaj al comunităților eterodoxe care nu păstrat succesiunea apostolică stă în aceea că Biserica le socotește încă «bisericești» (ἐκ τῆς ἐκκλησίας), «încă nu străine de Biserică», ea păstrează încă cu ele «oarecare canon al comuniunii», asemenea aceleia pe care o are cu cei căzuți și nesupuși epitimiei. Totuși, dacă această comuniune nedesăvirșită și incertă nu se desăvirșește printr-o deplină unire cu Biserica într-o unică Euharistie, toate avantajele acestei comunități eterodoxe se pierd fără folos (Rom. 9, 4-5; 10, 4).

MITROPOLIT SERGHIE

(traducere din rusește de
Pr. D. STĂNILOAE)